

RĪGA
2017

PAKALPOJUMI

PAR PALĪDZĪBAS APJOMU

Kopumā bezmaksas palīdzība nodrošināta **302** sievietēm.

231 sieviete MARTĀ atbalstu meklēja pirmo reizi.

126 klientes palīdzību saņēma sadarbībā ar Rīgas Sociālo dienestu valsts programmas "**Valsts finansētie sociālās rehabilitācijas pakalpojumi vardarbībā cietušām pilngadīgām personām**" ietvaros.

Profesionāļu atbalsts un konsultācijas ir nodrošinātas 11 bērniem un viņu nevardarbīgajiem vecākiem. 5 bērni bija cietuši no cilvēku tirdzniecības seksuālai ekspluatācijai, 6 - no radnieku seksuālas vardarbības ģimenē.

2016. gadā MARTĀ vērsās ... potenciāli cilvēku tirdzniecībā cietušas personas, no kurām speciālisti identificēja 14 cilvēku tirdzniecības upurus.

MARTA palīdzību sievietēm un viņu bērniem nodrošina gan tiekoties klātienē, gan izmantojot tiešsaistes pakalpojumus.

Kopumā nodrošinātas 1311 sociālās darbinieces un 586 juristu konsultācijas, sniegtas 937 psihologu un psihoterapeitu konsultācijas.

Klientu vajadzībām sagatavoti 493 atzinumi un juridiski dokumenti.

Centrs MARTA jau 12 gadus nodrošina bezmaksas informatīvā tālruņa pakalpojumu, sniedzot atbildes jautājumos par vardarbību un cilvēku tirdzniecību.

2016. gadā saņemti **225** zvani.

TENDENCES

Vērtējot vardarbības ģimenē problēmas 2016. gadā, MARTAs speciālisti norāda, ka vairumā gadījumu sievietes cietušas no emocionālas un/vai fiziskas vardarbības no bijušā partnera puses. Fizisku vardarbību, nodarot smagus miesas bojājumus, sievietes ir piedzīvojušas no partneriem ar psihiskiem traucējumiem.

Visbiežāk palīdzību meklējušas 25 līdz 35 gadus vecas sievietes ar vidējo speciālo vai augstāko izglītību.

Lielākai daļai sieviešu ir bērni.

Zīmīgi, ka 8 MARTAs klientes ir piedzīvojušas vardarbību no partneriem, kuri ir vai ir bijuši policisti un NBS militāras personas.

Cilvēku tirdzniecības upuri visbiežāk ir cietuši seksuālajā ekspluatācijā, turklāt tieši Latvijā. 13 seksuālajā ekspluatācijā iesaistītās upures bija no Rīgas, 1 – no Vidzemes, upuru vecums no 14 līdz 45 gadiem. 2 gadījumos sievietes kļuvušas par fiktīvo laulību upurēm.

4 SEKSUĀLĀS EKSPLUATĀCIJAS UPURES BIJA NEPILNGADĪGAS, vecumā no 13 līdz 16 gadiem.

Upuru dzīves stāsti atklāj, ka arī pieaugušās cietušās sievietes seksuālajā verdzībā tika iesaistītas vēl būdamas nepilngadīgas.

Speciālisti uzsver, - visos seksuālās ekspluatācijas gadījumos atklājas, ka meitenes ir pārcietušas seksuālu vardarbību bērnībā, dažos gadījumos netiklas darbības, dažos – kļuvušas par lieciniecēm seksuālai vardarbībai pret māti. Turklāt visos gadījumos cietušie bērni tika *pamesti novārtā* no ģimenes vai aizbildņu puses.

MARTA saņēmusi informāciju par bērnu iesaistīšanu prostitūcijā Latvijas bērnu namos. Spēkā esošie Ministru kabineta noteikumi liedz sniegt palīdzību bērnu nama cietušajiem bērniem, JO VIŅI ATRODAS VALSTS APĢĀDĪBĀ, taču MARTA ir sniegusi oficiālu informāciju, skaidrojot situāciju.

LOVER BOY stāsts

2016. gada MARTAs speciālisti novēroja jaunu iezīmi - 2 gadījumos sievietes partneris darbojās kā suteners, piespiežot sievieti nodarboties ar prostitūciju - ievietot sludinājumus un reklāmas par seksuāliem pakalpojumiem, atbildēt uz klientu zvaniem. Šādi gadījumi ir īpaši smagi un sarežģīti, kuros jārisina gan vardarbības ģimenē, gan cilvēku tirdzniecības situācijas, turklāt sievietes vienlaikus izjūt gan spēcīgu emocionālu pieķeršanos, gan lielu savas drošības apdraudējumu. Vienā no gadījumiem partneriem bija arī kopīgi bērni.

SISTĒMA UN KATRAM SAVAS KURPES

Pēc mēnešiem ilgas motivēšanas Anete piekrita apmeklēt narkologu. MARTAs sociālā rehabilitētāja gaidīja Aneti gaitenī, kad pēkšņi jaunā sieviete ar asarām acīs iznāca no ārsta kabineta un lūdza, lai vairs nekad viņai šeit nav jānāk: “Viņa nemitīgi piemin manu pagātni. To, ka esmu bijusi iesaistīta prostitūcijā. Vai tiešām tas nekad netiks aizmirsts?”

Inese kopā ar savu bērniņu un sociālo rehabilitētāju apmeklēja ģimenes ārsti. Pēc neilga brīža ārste palūdza Inesei iziet no ārstes kabineta, lai turpinātu sarunu ar sociālo rehabilitētāju. Sarunā ārste uzstāja, ka Inesei būtu jāatņem aprūpes tiesības, jo jaunajai sievietei neesot pietiekamas bērna aprūpes iemaņas, sakot, ka *“pat šimpanze mākot bērnu apgērbt”*.

MARTAs pieredzē bieži nākas saskarties ar palīdzošo profesiju pārstāvju, kuru uzdevums ir palīdzēt cilvēkiem krīzes situācijās un sniegt atbalstu, neiecietīgu attieksmi pret mazaizsargātām personām, kādas visbiežāk ir MARTAs klientes.

Sociālās sistēmas reakcija un gatavība visbiežāk ir ierobežota, tā padarot grūtāku klienta iespēju pārvarēt krīzi. MARTAs speciālistu pieredze liecina, ka institūcijās bieži tiek aizmirsts, ka *“vienas kurpes visiem neder”*, rīkojoties tikai formālajos sistēmas ietvaros un bieži apliecinot nespēju sniegt palīdzību individuāli.

Sabiedrība aizvien ir mazaktīva spējā sniegt atbalstu, informāciju un efektīvi reaģēt.

Klienti, kuri ierodas MARTĀ, neslēpj, ka institūcijās ir baidījušies atklāti runāt par savām problēmām, ka līdzšinējā pieredzē nekad un nekur nav saņēmuši atbalstu, ka nav saprasti un visbiežāk dzirdējuši to, ka *“šeit šādus jautājumus mēs nerisinām”* vai *“zvaniet tur, varbūt palīdzēs!”*

Institūcijas dalot klientus atbilstoši kompetencēm, nav gatavas nodrošināt atbalstu un veidot attiecības, līdz ar to sociālo darbu veltot sociālā gadījuma risināšanai, ne gadījuma vadīšanai un atbalstīšanai.

2016. gada gadījumi un pieredze joprojām apliecina, ka policija kritiskos brīžos, kad nepieciešams policistu padoms un palīdzība, bieži ir noraidoša cietušā vēlmei risināt noziedzīgus nodarījumus, neslēpjot sievieti vainojošu un pazemojošu attieksmi.

Laima Kļaviņa, sociālā darbiniece: *“Ir vērts būt un piedalīties MARTā, jo tieši te tiek atbalstītas iniciatīvas un novitātes, kas bieži tiek nopeltas birokrātiskās institūcijās”*.

PROCESU IETEKMĒŠANA

POLITIKAS VEIDOŠANA

VISS UPURA VAJADZĪBĀM

Iluta Lāce, Centra MARTA vadītāja:

“Pārmaiņas sākas ar katru vienu no mums, ar katra personisko attieksmi. Ja dažādi speciālisti un ikviens šajā sabiedrībā spēs vienoties, ka esam upura pusē un palīdzam varmākam uzņemties atbildību par savu rīcību, mums izdosies izveidot vidi, kur sievietes, vīrieši, zēni un meitenes jūtas droši un brīvi.”

Lai veidotu atbildīgo institūciju un speciālistu izpratni par nepieciešamību darbā ar vardarbības gadījumiem ievērot *upura centrētu pieeju*, MARTA organizēja vardarbībā cietušu sieviešu fokusgrupu, lai izzinātu vardarbības upuru pieredzi, saskaroties ar tiesību aizsardzības iestādēm un sociālās palīdzības sniedzējiem, kā arī faktisko situāciju Latvijā tiesiskā regulējuma aizsardzībai no vardarbības piemērošanā. Iegūtā informācija ir pamats uzsāktam projektam Latvijā, būtiski uzlabojot līdzšinējo pieredzi un *pilotējot* upura vajadzībās centrētas pieejas modeli, kurā prioritāte ir cietušā drošība.

Par svarīgu notikumu kļuva Saeimas un MARTAs septembrī kopīgi rīkotā Starptautiskā konference *Kā novērst vardarbību ģimenē? Aktuālās problēmas un risinājumi*, kas

pievērsa gan plašu mediju uzmanību, gan jaunā kvalitātē pacēla politiskās diskusijas vardarbības pret sievieti sarežģītajos jautājumos.

Saeimas priekšsēdētājas biedre Inese Lībiņa-Egnere uzsvēra: *“Lai arī Latvijā ir pilnveidots tiesiskais regulējums vardarbībā cietušo aizsardzībai, daudzi vardarbības upuri joprojām baidās vērsties pēc palīdzības. Tādēļ svarīgi meklēt risinājumus, kā kļiedēt bailes un palīdzēt cilvēkiem īstenot savas tiesības dzīvot brīvi no vardarbības, drošā un cieņpilnā vidē.”*

Dulusas modelis

Dulusas modelis jeb Vardarbības ģimenē intervences programma, kas izstrādāta Dulusā (Duluth/ Minesotas štats ASV), lai mazinātu vardarbību ģimenē.

Šobrīd tieši *Dulusas modelis* ir vizitplatītākā intervences programma ASV. Tas ir balstīts feminisma teorijā, kura vardarbību skaidro kā patriarhālās ideoloģijas radītas sekas, savukārt tas darbojas fokusējoties uz cietušā pieredzi un viedokli.

Lai pilnībā apgūtu *Dulusas modeļa* darbības metodes, MARTAs speciālisti kopā ar pārstāvjiem no Tieslietu ministrijas, Valsts policijas un Rīgas apgabaltiesas apmācību ietvaros ASV piedalījās studiju vizītēs, apmeklēja tiesas sēdes, prokuratūru, policijas iecirkni, cietumu, palīdzības dienesta tālruņa operatoru centru, kā arī vēroja varmāku atbalsta grupu darbu un devās policijas izbraukumos.

DISKUSIJU TURPINĀJUMS

lekšlietu ministrijas Darba grupā notika *Prostitūcijas ierobežošanas likuma* likumprojekta izstrāde, kuras procesā MARTA uztur pozīciju par seksuālo pakalpojumu pircēju sodīšanu un prostitūcijā iesaistīto personu atbrīvošanu no soda. Valsts un pašvaldību policijas, arī lekšlietu ministrijas atbildīgie ierēdņi pārstāv viedokli, ka prostitūcija ir nevēlama parādība, tāpēc ierobežojama un par Noteikumu pārkāpumiem ir jāsoda arī prostitūcijā iesaistītās personas.

MARTAs pieredze liecina, - nav pieļaujama prostitūcijā iesaistīto sieviešu sodīšana, jo prostitūcijā, kas ir smagākais un vienlaikus sarežģītākais cilvēku tirdzniecības fenomens, sievietes nenokļūst brīvprātīgi.

PROSTITŪCIJĀ SIEVIETES TIEK IESAISTĪTAS, IZMANTOJOT VIŅU IEVAINOJAMĪBU.

SKALĀ STAMBULAS KONVENCIJA/ #LatvijaNeVar

Eiropas Padomes (EP) Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu jeb t. s. Stambulas konvencija parakstīšanai tika atvērta 2011.gada 11.maijā. Konvencija stājās spēkā 2014.gada 1.augustā, kad to ratificējušas 10 ES valstis.

2016. gada vidū Latvija bija viena no pēdējām ES valstīm, kura nebija parakstījusi Stambulas konvenciju, kas aizliedz vardarbību pret sievieti.

Tieslietu ministrs, daži Saeimas deputāti, kristīgo konfesiju vadītāji un vairākas NVO Latvijā asi iestājās pret Stambulas konvenciju, paužot skaļu viedokli par apdraudējumu tradicionālajai ģimenei, kultūras tradīcijām un ģimenes vērtībām, turklāt liekot *uzņemties "saistības pret jaunām starptautiskām kontrolējošām institūcijām"*.

Ministru kabinets 2016. gada februārī, pieņemot Ministru kabineta rīkojuma projektu, uzdeva Tieslietu ministrijai sadarbībā ar iesaistītajām institūcijām veikt *juridisko analīzi* par Stambulas konvencijas ietekmi uz Latvijas Republikas normatīvo aktu sistēmu.

Pasūtītā *juridiskā analīze* raisīja juristu un jomas profesionāļu neizpratni.

Kristīne Krūma, bijusī Satversmes tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesnese preses konferencē Centrā MARTA norādīja, ka Stambulas konvencija neparedz virkni *juridiskajā atzinumā* minētu lietu, piemēram, to, ka Konvencijas ratifikācija Latvijā atļaus viendzimuma laulības. K. Krūma norādīja, ka *juridiskajā analīzē* vērojama politiskā viedokļa klātbūtne.

"Tieslietu ministra Dzintara Rasnača (VL-TB/LNNK) rīcība jautājumā par pievienošanos Stambulas konvencijai, kas paredz cīņu ar vardarbību pret sievietēm ģimenē, nav pieņemama, un ir jābūt kaut kādām sekām", tā 10. maija televīzijas kanāla LNT raidījumā "900 sekundes" teica valsts prezidents Raimonds Vējonis.

Par konvencijas parakstīšanu lēma MK 10.maija sēdē, kurā tomēr tika pieņemts lēmums pilnvarot labklājības ministru J. Reiru parakstīt Stambulas konvenciju.

2016.gada 18.maijā Latvija bija pēdējā ES dalībvalsts, kura parakstīja Stambulas konvenciju. Plānots, ka Saeima Stambulas konvenciju ratificēs līdz 2018.gada oktobrim.

TAGAD ARĪ LIEPĀJĀ

ZINĀŠANAS, PAKLAPOJUMI, SADARBĪBA

Saskaņā ar 2016.gada biedru kopsapulces lēmumu ir uzsākta Centra MARTA Liepājas nodaļas izveide.

25. novembris, Starptautiskā diena vardarbības pret sievieti novēršanai, iezīmēja MARTAS darbības sākumu Liepājā, raisot gan Liepājas un tās apkārtnes speciālistu ieinteresētību, gan mediju un vietējās sabiedrības atzinību.

Norvēģijas Pētniecības un rehabilitācijas centra „*Alternativ til vold*” (Alternatīva vardarbībai) ekspertu seminārs sociālā dienesta, policijas, tiesu un prokuratūras speciālistiem par vardarbību veikušu personu rehabilitāciju apliecināja, - ir nepieciešamas zināšanas, vienota izpratne un sadarbība, lai mazinātu vardarbību ģimenē.

Liepājas Jauniešu Māja meistarklasē Drosme rūpēties pulcēja aktīvus un atbildīgus jauniešus, Liepājas un citu pašvaldību jaunatnes darbiniekus, pedagogus, jauniešu līderus, sociālos darbiniekus, psihologus. Meistarklase piedāvāja praktiskas metodes darbā ar

jauniešiem, lai mazinātu vardarbību jauniešu vidē, veidotu atbalstošu vidi un mācītos cieņpilnu saskarsmi.

Liepājā MARTAi novēl: JAUNAS SADARBĪBAS, TIKŠANĀS UN AKTUĀLAS DISKUSIJAS!

VĪRIEŠU INICIATĪVA un DROSME RŪPĒTIES

MARTA, iespējams, ir izvirzījusi ambiciozu, bet neatliekamu uzdevumu – motivēt Latvijas vīriešus uzņemties atbildību un reāli rīkoties vardarbības mazināšanā, īpašu vērību veltot vardarbībai pret bērniem un sievietēm.

2016. gadā tika izveidots Forums CELIES, pulcējot Latvijas vīriešus un aicinot pozitīvi rīkoties, lai veidotu vīriešu virzītu kustību, kas iestājas pret vardarbību sabiedrībā, pret bērnu un jauniešu seksuālo izmantošanu.

JAUNIEŠU DARBS

Lai mazinātu vardarbību jauniešu vidē un veidotu atbalstošu un drošu vidi, 2016. gada rudenī Latvijā sāka darboties pirmie *Puišu klubi*, kuros kopā ar jauniešiem tiek pētīta vīrišķība, skaidroti izaicinājumi, ar kuriem zēni saskaras pusaudža vecumā. *Puišu klubi* attīsta prasmes, kas nepieciešamas jauniem vīriešiem, veidojot veselīgas, dzimumu līdztiesīgas attiecības un respektējot jauno vīriešu fizisko, seksuālo un emocionālo briedumu. *Puišu klubos* notiek diskusijas par dažādajām vardarbības formām un cīņu ar tām.

Puišu klubs ir vieta, kur justies brīvi un būt saprastam, iegūstot ne tikai praktiskas zināšanas par dažādiem svarīgiem jautājumiem, bet arī trenēt spējas diskutēt, uzklaut, analizēt.

No 2016. gada rudens Rīgā, Cēsīs, Dobelē, Gaujienā un Priekuļos aktīvi darbojas 6 *Puišu klubi*, pulcējot 36 puišus vecumā no 10 līdz 16 gadiem.

Jauniešu darba profesionāļi uzskata, ka zēnu un meiteņu grupu metode ir viena no labākajām metodēm kā aizsniegt riska grupu jauniešus, kurā ar savu klātbūtni, darbu un pieredzi iespējams atbalstīt jauniešus un sadzirdēt viņu grūtības.

Meitenu grupu dalībnieces:

"Man visvairāk patika runāt par atkarībām, jo sapratu, cik bīstamas tās atkarības bija un cik tālu tas varēja aizvest..."

"Man patika dienas, kad kopā bijām visas. Visvairāk man patika runāt par tēmām, kas dzīvē noder."

"Man patika skatīties filmas, cept piparkūkas un picas. Interesanti bija arī runāt par homoseksualitāti un STI. "

"Man meiteņu grupa bija vieta, kur iepazīt sevi, saprast savas robežas un vērtības un reizē arī mācīties saskarsmi ar citiem cilvēkiem. Mēs varējām runāt par tēmām, kuras citur neviens īsti nepiedāvāja - attiecības, līdztiesība, sekss u.c. Meiteņu grupa man palīdzēja pirmo reizi pa īstam apzināties, ka eksistē arī kaut kas ārpus manas dzīves un man svarīgajām lietām. Tur es iemācījos pieņemt apkārtējo pasauli tādu, kāda tā ir."

"Meiteņu grupa man bija stereotipu laušanas vieta. Esot tādā intīmā lokā, tika uzklauti visi viedokļi un neviens netika noliegts. Tādā diskusiju veidā, saliekot kopā lielo bildi, es ieguvu lielāku pašpārliecinātību par sevi un savām zināšanām, un kļuva vairāk atvērta dažādībai. Tāpēc arī ieteiktu citiem to piedzīvot, jo rezultātā gribas padarīt pasauli par kripatiņu labāku. "

DIVAS DIENAS, LAI RUNĀTU ATKLĀTI

VIDUSĀZIJAS PIEREDZE

Nepieciešamība attīstīt ekonomiskās iespējas Centrālās Āzijas valstu sievietēm un meitenēm, vairojot viņu patstāvību un nodrošinot iespējami labāku izglītību, pasargājot meitenes no agrīnām laulībām un mazinot pret viņām vērsto vardarbību, veidoja pamatu diskusijām un informācijas apmaiņai divu dienu semināros oktobrī un novembrī Ošā (Kirgizstānā, Ošas apgabalā) un Kairakumā (Tadžikistānā, Sogdas apgabalā).

Semināros kopumā piedalījās vairāk kā 40 dalībnieku – skolotāji, skolu direktori, minēto apgabalu izglītības pārvalžu darbinieki, pašvaldību deputāti, nevalstisko un jaunatnes darba organizāciju pārstāvji, vecāki.

Tieši nabadzība un ekonomiski smagie apstākļi, kā arī pašu vecāku izglītības trūkums ir galvenie iemesli tam, ka meitenes minētajās valstīs tiek pakļautas agrīnām laulībām un seksuālās, fiziskās un emocionālās vardarbības riskam. Gan Tadžikistānā, gan Kirgizstānā tiek normalizēta sieviešu diskriminācija, skaidrojot to ar sabiedrībā akceptēto kultūru un kādu pašiem vien saprotamu īpašo mentalitāti, ir augsta vardarbības tolerance un ļoti ierobežota piekļuve pakalpojumiem, kas aizstāv meiteņu un sieviešu tiesības.